

ÒMNIUM
LLENGUA CULTURA PAÍS
TERRES DE L'EBRE

Lo Grifonet 2015

Artur Quintana i Font

El 28 de novembre de 2015 va tenir lloc a Arnes (Terra Alta) l'acte de lliurament de l'edició 2015 del premi Lo Grifonet que atorga Òmnium Ebre, amb la presència de nombrosos representants del món cultural de les Terres de l'Ebre i del Matarranya. L'acte va comptar amb la col·laboració de l'Ajuntament d'Arnes, Onada Edicions i l'Associació Cultural del Matarranya.

Lo Grifonet és un premi honorífic que s'atorga a una persona que per la seua trajectòria cultural o científica i per la importància i exemplaritat de la seua tasca intel·lectual, social o humana, hagi contribuït de manera notable i continuada a la vida cultural, social o científica de les Terres de l'Ebre i les comarques que hi estan relacionades culturalment i geogràfica: el Priorat, el Matarranya, el Baix Cinca, els Ports i el Maestrat.

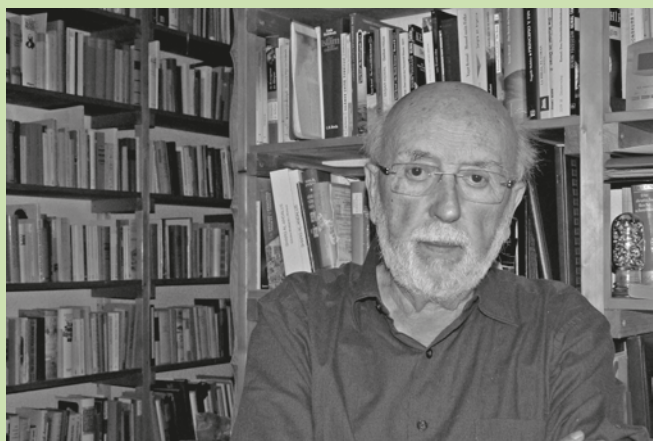
Les candidatures les presenten els socis i sòcies d'Òmnium Ebre a través d'una convocatòria oberta i el premi l'atorga un jurat format per representants del teixit associatiu cultural, social, econòmic i científic de l'àmbit territorial i membres d'Òmnium Ebre.

El jurat, reunit a Tortosa el 27 de novembre de 2015, va acordar per unanimitat atorgar el premi Lo Grifonet 2015 al Sr. Artur Quintana i Font, per la seva dedicació i suport al català a la Franja de Ponent, per la feina feta, i per la seva vinculació a la vida cultural del territori i al foment de les terres de cruïlla.

Junta Rectora Territorial d'Òmnium Ebre

ARTUR QUINTANA i FONT

Artur Quintana i Font va nèixer a Barcelona el 31 de gener del 1936. En acabar la guerra civil el seu pare hagué de marxar a l'exili a França i, posteriorment, deportat a Alemanya perquè durant la confrontació havia estat comissari de brigada de la 43 Divisió del Front d'Aragó i no tornà fins al 1948. Fonamentalment és el seu pare qui l'inicia al catalanisme actiu per suplir la influència de l'escola franquista de l'època, contrària a la llengua catalana i a conèixer el seu país.

Comença els estudis universitaris de medicina per influència familiar, el seu pare era practicant i el seu avi metge. Al segon any a la Universitat de Barcelona deixa la medicina i passa a estudiar filologia germànica i romànica i es llicencià el 1958. Posteriorment obté una beca a Colònia els cursos 1960 a 1962. En l'estança com a estudiant a Alemanya coneix Sigrid Schmidt –mestra d'escola i professora de turc- i es casen el 1962 i del matrimoni tenen dos fills i quatre néts.

El 1965 per fer la tesi doctoral decideix fer un estudi d'un parlar català de frontera aragonesa. Francesc de Borja i Moll li recomana fer-ho de Maella que al final no fa,

després rebutja Aiguaviva perquè Sanchís Guarnier ja l'havia estudiat i, més tard, Artur decidí fer l'estudi del parlar de la Codonyera i durant els estius el matrimoni van anar i venir d'Alemanya a la vila del Mesquí per investigar i, posteriorment, anar redactant la tesi al Palatinat. El treball fou presentat per Quintana a la Universitat de Barcelona el 1973 com a tesi doctoral, dirigida pel doctor Antoni Maria Badia i Margarit. A conseqüència de l'excel·lent investigació va obtenir el Premi Nicolau d'Olwer de l'Institut d'Estudis Catalans 1973 i la tesi doctoral *El parlar de la Codonyera. Resultats d'unes enquestes* es publicarà el 1987. Després de la seua jubilació el 2003 recopilarà i classificarà tot el material que havia anat trobant de la Codonyera després de la publicació de la seua tesi i tornarà a treballar la llengua de la seua vila adoptiva i el resultat serà el volum *El català de la Codonyera. Terol, Aragó* que eixirà publicat el 2012.

Treballà com a lector de català i castellà a Cardiff, Friburg de Brisgòvia i Basilea i com a catedràtic d'alemany de secundària a La Laguna. Després, ja a Alemanya, el 1972 comença a treballar com a bibliotecari a Espira i des del 1980 compagina esta tasca amb la de professor de llengua i literatura catalana a la Universitat de Heidelberg. Durant els anys 60 mostra interès per la llengua i la literatura alemanya i treballa amb Feliu Formosa per elaborar una antologia poètica alemanya escrita en català de temàtica pacifista i compromesa *A la paret escrit amb guix*, treball que tindran dificultats per publicar fins el 1966. En català publicarà *Handbuch des Katalanischen* -Manual de català en alemany- (1973). Durant aquells anys Edicions 62 li encarrega diferents traduccions de l'alemany al català. També en farà al català: de l'occità, de l'anglès, del turc, del romanès i

del castellà, a vegades en col·laboració amb altres traductors. Del català, del castellà o de l'aragonès traduirà a l'alemany. De tots estos treballs té principal rellevància el que farà de l'alemany al castellà de l'edició bilingüe *Poesia alemana del Barroco* (1981) perquè és tracta de l'única antologia bilingüe del barroc alemany en castellà que existeix.

La seua tesi doctoral sobre el parlar de la Codonyera el vincularà per sempre a la vila i hi comprarà una casa per viure-hi llargues temporades amb la seua dona i es compromet definitivament a favor de les llengües minoritàries a l'Aragó que sempre havien estat, i hi són encara, abandonades: el català i l'aragonès. Així que va començar a treballar sobre esta realitat lingüística per intentar modificar-la amb diferents investigacions i recerques i treballs de divulgació.

Sobre el català publicarà: *La nostra llengua. Gramàtica de la llengua catalana* (1984) editada pel Govern d'Aragó i *El català a l'Aragó* (1989). Sobre l'aragonès: *El aragonés residual del Alto Valle del Mezquín* (2004) i *El aragonés nuclear de Nerín y Sercué* (2007). Sobre el seu activisme a l'Aragó publicà: *La Vall de Balat: memòria de l'Aragó 1948-2003* (2003). Un altre dels projectes en què es va implicar va ser en la recopilació de la literatura popular catalana a la Franja. Fou el responsable, amb col·laboració d'un equip ampli d'investigadors, de la publicació *Lo Molinar. Literatura popular catalana al Matarranya i Mequinensa* (1995) i *Bllat, colrat! Literatura popular catalana al Baix Cinca, la Llitera i l'Alta Ribagorça* (1997). I també va fer el mateix amb altra frontera lingüística del català: *El Carxe: recull de literatura popular valenciana de Múrcia* (1998). Altres publicacions d'en Quintana més recents són: *Roda la mola. Poesia del Baix Aragó de llengua catalana dels orígens als nostres dies* (2010) editada per Instituto de Estudios Turolenses a la col·lecció "Lo Trinquet". Col·lecció de la que ell mateix és el director del Consell d'Edició. *Desideri Lombarte i Arrufat: epistolari (1981-1989)* (2002) i *Xandra* (2007) recull d'articles de temàtica referida a les llengües d'Aragó d'Artur Quintana, edició a cura d'Hèctor Moret. Dirigeix també la revista literària *Styli locus*.

A més ha col·laborat a la *Gran Enciclopèdia Catalana* i a la *Gran Enciclopedia Aragonesa* i en moltes revistes i diaris de Catalunya: *Serra d'Or*, *Revista de Llengua i Dret*,

Els Marges, *Revista de Catalunya*, *Revista d'Etnologia de Catalunya*, *URC i Avui*. D'Aragó: *Boletín del Centro de Estudios Bajoaragoneses*, *Rolde*, *Alazet*, *Sorolla't*, *Revista de la Asociación de Gaiteros de Aragón*, *Andalán*, *El Ribagorzano*, *La Mancheta*, *Batecs*, *Desperta ferro!*, *La Comarca*, *Temps de Franja*, *Kalat-Zeyd* i *Diario de Teruel* i del País Valencià: *L'Aiguadolç* i *El Temps* i també d'Alemanya.

Amb motiu de la seua jubilació diferents entitats culturals i acadèmiques encarregades de promocionar la cultura aragonesa i catalana li van dedicar una miscel·lània de treballs etnològics, filològics i lingüístics sota el títol *Llengües i fets, actituds i franges* (2009), edició a cura d'Hèctor Moret. Un total de 37 investigadors van homenatjar en este volum el nostre mestre i amic Artur Quintana com a mostra d'agraïment a la seua activitat investigadora i de divulgació de la nostra cultura.

En reconeixement a esta trajectòria de treball i esforç Quintana és membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, membre del Comité d'Honor del Rolde de Estudios Aragoneses, membre del Consello d'a Fabla Aragonesa, de l'Academia d'a Luenga Aragonesa i president de la Iniciativa Cultural de la Franja des de la seua fundació el 2003.

I, per finalitzar, recollint unes línies que subscriu que li dedica el nostre amic comú, el mequinensà Hèctor Moret en el pròleg a *Xandra* diu això de l'homenatjat: "Artur Quintana ha estat, amb el seu exemple de constància i compromís, l'artífex essencial, des de la discreció i el treball, en la construcció d'allò que en les últimes dècades s'ha conegut popularment, a banda i banda de la ratlla, amb el nom de Franja... Només cal dir que sense la seua acció i esforç molts aspectes de la moderna història cultural i social d'aquest territori haurien estat ben diferents. Un fet que entenc que encara no ha rebut amb prou claredat el reconeixement que indiscutiblement mereix". Esta setmana, amb la concessió dels premis Lo Grifonet de l'Òmnium Cultural de les Terres de l'Ebre i de la Fundació Lluís Carulla d'Acció Cívica, fa goig dir-ho, s'ha reconegut la gran tasca i compromís de l'amic Quintana.

Carles Sancho Meix

ÒMNIUM
LLENGUA CULTURA PAÍS
TERRES DE L'EBRE

PARLAMENT A ARNES EL 28 DE NOVEMBRE DEL 2015 AMB MOTIU DE L'ATORGAMENT DEL PREMI 'LO GRIFONET' PER PART D'ÒMNIUM CULTURAL DE LES TERRES DE L'EBRE

Moltes gràcies per haver-me atorgat el premi 'Lo Grifonet'. La concessió d'aquest premi ha servit també, per a fer-me saber que els de la Comarca del Matarranya no som Terres de l'Ebre. Jo creia, d'acord amb l'ideari del polígraf mequinensà Hèctor Moret, que Terres de l'Ebre eren els territoris de llengua catalana de la conca de l'Ebre al sud de Mequinensa, incloent doncs la comarca sencera del Matarranya, a més de la vila de Mequinensa, però veig, pel que he llegit aquests dies precisament en relació amb la concessió del premi 'Lo Grifonet', que per Terres de l'Ebre s'entén la conca d'aquest riu a partir del moment que entra a la Catalunya d'administració —encara- espanyola per Riba-roja. Els matarranyencs en quedem fora. Però ara, per sort, heu volgut fer una excepció, i heu concedit el premi 'Lo Grifonet' a un matarranyenc. I ens heu fet bé, perquè d'aquesta manera es parla i s'escriu poc o molt de nosaltres. Com que som tan poquets —no arribem a 16.000 encara que siguem tres vegades més grans que Eivissa, que té 130 i pico de mil d'habitants—, com que som tan poquets, repeteixo, els altres companys de llengua de les Balears, Catalunya i el País Valencià sovint ens ignoren. Gràcies, doncs, una volta més. Però qui no ens ignora són els nostres governants, ja siguin els d'Espanya o els de l'Aragó, que, si més no, des que ens van abolir els furs el 1707 sometent-nos a les Lleis de Castella, des d'aleshores i fins al moment actual no han parat mai, ni els uns ni els altres, tots sense excepció, de perseguir-nos amb el decidit afany de fer-nos desaparèixer com a ciutadans aragonesos de llengua catalana, perquè és ben sabut que a l'Aragó i a tota Espanya en relació amb les llengües i la cultura que aquestes conformen els ciutadans no tenim els mateixos drets, ni de bon tros. Hi ha uns ciutadans de primera categoria, els de llengua

castellana, que tenen tots els drets: tenen el dret d'enraonar castellà en tot moment i en tot indret, i amb la persona que siga, i cap obligació d'entendre cap altra llengua que no siga la castellana. Els altres ciutadans, els de segona categoria, els de llengua amazig de Melilla, àrab de Ceuta, aragonesa, basca, catalana, gallego-portuguesa, astur-llonesa i occitana, les llengües que la Constitución Española denomina capciosament 'las demás lenguas españolas' —fent veure que n'ignora fins i tot com es diuen—, aqueixos ciutadans, doncs, tenen, tenim des de fa alguns anys el dret de parlar la nostra llengua on, quan i amb qui siga, però això sí: cap altre ciutadà enlloc i en cap moment té l'obligació d'entendre'ns, sí el dret d'exigir-nos que li enraonem en castellà, amb greus penes i amenaces en cas de no fer-ho, com ben sovint podem llegir als diaris.

Tanmateix la Constitución diu que 'las demás lenguas españolas serán oficiales ... de acuerdo con sus estatutos' i això ha permès el desenvolupament d'una certa cooficialitat per a les llengües basca, catalana, gallega i occitana, encara que no a tots els territoris on aqueixes llengües es parlen, cooficialitat sempre penjada d'un fil, ja que si un ciutadà exigeix el seu dret al castellà, la cooficialitat d'aqueixes llengües desapareix —com s'ha vist recentment a Catalunya, on un sol infant pot castellanitzar una escola. En el cas de l'Aragó l'Estatut de la nostra comunitat rebutja la cooficialitat, amb arguments de constitucionalitat dubtosa, com ben sovint s'ha dit, però la rebutja. Tenim doncs que els ciutadans de l'Aragó de llengua aragonesa i catalana som ciutadans de tercera categoria.

Què ens queda als que parlem català a l'Aragó? De la Constitución tan sols aquelles vaguetats de les 'modalidades', que només si hi ha una voluntat política favorable a la nostra llengua permeten fer alguna cosa al seu favor. I del poble i la política aragonesos què en podem esperar a favor nostre? A l'Aragó, segons les enquestes, el setanta per cent es declara anticatalà, i això es tradueix en una dreta —PP, PAR i Ciudadanos- d'anticatalanisme militant gairebé general, una esquerra tèbiament favorable a la llengua catalana, però que rebutja qualsevol mena de cooficialitat —PSOE i

Aragón en Común-, i una altra esquerra –Junta i Izquierda Unida- partidària de la cooficialitat del català, si bé en relació amb Junta cal fer un distínguo: en declaracions recents de Nieves Ibea es declara que la cooficialitat de l'aragonès ha de ser per a tot el territori de l'Aragó, mentre que la del català només per al territori on es parla. Tenim, resumint, que els ciutadans de llengua aragonesa i els de catalana de l'Aragó som ciutadans de tercera categoria, vosaltres sou de segona i els d'Alcanyís de primera. Com veieu allò que davant la Llei els espanyols tots som iguals no és res més que una entelèquia.

Però alguna cosa us deu quedar? ens preguntareu. Doncs, sí: som i continuem sent i enraonant català, i això després de patir durant els quatre anys de la darrera legislatura la Llei del LAPAO on el PP i el PAR proclamen sense ni ombra de dignitat que a l'Aragó no hi ha territoris de llengua catalana, proclamació que ha fet perdre la legitimitat als esmentats partits. Una llei, la del LAPAO, que ens declara no solament ciutadans de tercera categoria, sinó uns inexistents parlants il·legals d'una llengua il·legal a l'Aragó: la catalana. Si la irrisòria presència del català a certes escoles de l'Aragó des del 1986 s'hi ha mantingut durant els negres anys de la LAPAO és només perquè el català ha estat declarat llengua estrangera o oriental. L'actual president del nostre país, de la coalició PSOE-Junta en minoria tolerada per Podemos, ha anunciat que derogarà la Llei del LAPAO. Confiam que així sia.

En tot cas el nostre actual president ha creat una direcció de Política Lingüística que ja va posant fil a l'agulla per a tornar, o potser fins i tot millorar la situació de la nostra llengua catalana de l'Aragó abans del LAPAO. Sembla doncs que es recuperaran el Premi Guillem Nicolau i el Projecte Jesús Moncada de l'escriptor a l'Aula i –potser- la societat civil compromesa en el foment del català a l'Aragó, les associacions, tornarem a rebre alguna ajuda, o a la una o dues hores de català a la setmana a certes escoles s'hi afegirà a alguna d'aqueixes alguna assignatura en català. Potser, però el president del Govern ha deixat ben clar que és evident que sólo puede haber una lengua oficial en Aragón: el español, tot i que en cap moment no ha argumentat ni justificat perquè la seva declaració és evident. La situació del basc a Navarra, o de l'occità a Catalunya, plenament comparables a la de l'aragonès i el català a l'Aragó, evidencia que l'evident del nostre president no ho es gens, d'evident. El basc i l'occità són oficials tant a Navarra com a Catalunya.

El que si és evident és que si no es generalitza a l'Aragó l'ensenyament no només del català, sinó també en català a tot arreu –encara hi ha localitats sense cap ensenyament de català a l'escola- a tots els alumnes i a tots els nivells educatius, amb immersió en català a la guarderia i a pàrvuls, el genocidi de la llengua catalana a l'Aragó i la cultura que conforma continuarà, no brutalment i ignominiosa com sota la LAPAO, però continuarà. Això sí que és evident, ben

evident, i val tant per a l'aragonès com per al català, perquè si bé entre els parlants de llengua aragonesa la transmissió intergeneracional és quasi del tot interrompuda, entre nosaltres ja es manifesta a bastants de localitats, i a més, sovint de baix a dalt, i no pas com tradicionalment es feia de dalt a baix: actualment hi ha prou de casos on els infants, malgrat que els pares els parlen en català, responen en castellà i fan servir aquesta llengua amb gairebé tothom. Són actituds en gran part producte de la recent, o ja no tant recent immigració al·lòglota, i de mestres que no solament discriminen el català a l'aula, sinó que diuen als infants que mai dels mais no han de parlar en català amb els immigrants –encara que potser ni caldria que els ho diguessen, perquè els infants observen que tots nosaltres, amb ben poques excepcions, tampoc parlem català amb els al·lòglotes, i ens en segueixen l'exemple. Tanmateix els mestres, per anar sobre segur, hi insisteixen, perquè heu de pensar que molts dels mestres que vénen a les nostres escoles ho fan amb esperit militant pro-castellà. Es veuen com en terra d'infidels i s'esforcen per a fer-nos dimitir del català. Davant de la difícil situació de la nostra llengua no pas gaire uns quants pares amb coratge han creat al Matarranya, i esperem que no trigui a escampar-se per tota la Franja, l'associació privada Clarió per a suplir d'alguna manera a favor del català les grans mancances de l'escola a l'Aragó. És una lluita de David contra Goliat, però lluita finalment, i no la tradicional actitud nostra, sempre submissos com corders a l'escorxador. Tot amb tot, i malgrat les seves limitacions, el possible retorn a la Llei de Llengües del 2009 per part de l'actual govern aragonès té força aspectes positius per a la nostra llengua, encara que siguin insuficients per a aturar-ne de ple l'avançat procés de substitució en què es troba i poder reiniciar-ne la recuperació. En tot cas hem de veure com a molt positiva la creació d'una Direcció de Política Lingüística, ja activa en aquests moments, i el possible ple desplegament de la Llei de Llengües del 2009 en l'actual legislatura.

Per acabar i perquè no tingueu un record massa agre de les meves paraules, per a endolcir-vos-les una miqueta, vull anunciar-vos també que és imminent la publicació de l'esplèndida novel·la de la matarranyenca Susana Antolí “Senderes de gebre” –em consta que ja és a la impremta-, ambientada al Beseit de finals del segle divuit, i editada a Terol per l'instituto de Estudios Turolenses, com a número sis de la col·lecció “Lo Trinquet”, una col·lecció concebuda per la direcció de L'IET, conscient aquesta de la difícil situació de la llengua catalana de Terol, per a normalitzar-ne la situació i fomentar-ne la creació literària.

I una vegada més moltes gràcies, moltíssimes, a Omnimium Cultural de les Terres de l'Ebre i al jurat que ha concedit a un matarranyenc el Premi “Lo Grifonet”.